Caloptilia populetorum, nieuw voor de Belgische fauna (Lepidoptera, Gracillariidae)

Chris Steeman & Jurate De Prins

Abstract. *Caloptilia populetorum*, new for the Belgian fauna (Lepidoptera: Gracillariidae)
On 9 August 2004 a single specimen of *Caloptilia populetorum* (Zeller, 1839) was caught in a Robinson trap in a garden at Kapellen (Belgium, province of Antwerpen). This species is mentioned here from the first time from Belgium.

Résumé. *Caloptilia populetorum*, espèce nouvelle pour la faune belge (Lepidoptera : Gracillariidae)
Le 9 août 2004, un exemplaire de *Caloptilia populetorum* (Zeller, 1839) fut capturé dans un jardin à Kapellen (Belgique, province d'Anvers). Il s'agit de la première mention de cette espèce en Belgique.

Key words: *Caloptilia populetorum* – Belgium – faunistics – first record.

Steeman, C.: Koning Albertlei 90, B-2950 Kapellen (christiaan.steeman@pandora.be).
De Prins, J.: Koninklijk Museum voor Midden-Afrika, Leuvensesteenweg 13, B-3080 Tervuren (jurate.de.prins@africamuseum.be).

Op 9 augustus 2004, tijdens een waarnemingssessie met een Robinsonval 125 W mv in een tuin te Kapellen (prov. Antwerpen), was er een opvallend gekleurde *Caloptilia* aanwezig tussen de vele andere micro's (fig. 1). Na een beetje opzoekwerk werd het duidelijk dat het om *Caloptilia populetorum* (Zeller, 1839) ging. Een eerder in België gevangen exemplaar (fig. 2) raakte ondertussen ook bekend: Brecht (prov. Antwerpen), militair domein Groot Schietveld, 27 augustus 1995, leg. G. De Prins. De soort wordt hier gemeld als nieuw voor de Belgische fauna.

Uiterlijke kenmerken

Spanwijdte 11,0–14,0 mm. De imago's gelijken goed op andere *Caloptilia*-soorten en zijn het beste te herkennen aan de donkere vlekken op de costa en de donkere cilia. De kop en kraag zijn bruin tot okerkleurig, waarbij de kraag net iets donkerder gekleurd is. De antennen zijn bleek okerkleurig en bruingrijs geringd. De labiale palp is bleek okerkleurig en het derde segment is met bruingrijze stippen bedekt. De voorvleugels zijn glanzend en variëren van bleek okerkleurig tot donkerbruin en de costa is voorzien van donkere vlekken met een grotere, zwarte vlek in het midden. In het apicaal deel is de voorvleugel gewoonlijk donkerder beschubd. Sommige exemplaren variëren in kleurintensiteit van de bovenvleugels en de donkere tekening hierop (Emmet *et al.* 1985, Parenti 2000).

Figuren 1–2: *Caloptilia populetorum* (Zeller, 1839), België, prov. Antwerpen, Kapellen, 09.VIII.2004, leg. C. Steeman (Foto's: Chris Steeman).

Figuur 3: *Caloptilia populetorum* (Zeller, 1839), België, prov. Antwerpen, Brecht, 27.VIII.1995, leg. G. De Prins, coll. W. De Prins (Foto: Jurate De Prins).

Biologie

In tegenstelling tot wat de wetenschappelijke naam doet denken is de voedselplant *Betula* sp. Het vrouwtje legt de eitjes aan de boven- of onderkant van een berkenblad, met een duidelijke voorkeur voor volgroeide bladeren van

jonge bomen of zaailingen. De larve mineert zich een weg door het blad (sapdrinkend stadium) en na de hypermetamorfose verlaat ze de mijn en maakt een vouwmijn (kauwend stadium) die kan variëren van alleen de zijkant van het blad dat wordt opgerold (zoals *Parornix* dit doet) of het volledige blad dat in de lengte wordt opgerold met de bovenzijde inwaarts. Verpopping in een bleekgroene cocon met bleekbruin dorsum in een opgerold blad, soms waar de rups zich heeft gevoed of aan de bladonderzijde (Emmet *et al*. 1985).

Larven in juli tot augustus, poppen vanaf eind juli tot september.

De imago's vliegen in één generatie vanaf begin augustus tot in september, overwinteren dan en kunnen gezien worden tot begin mei.

Verspreiding

C. populetorum is een wijdverspreide soort in Europa (in 20 landen voorkomend) maar zeker niet algemeen. Het lag in de lijn der verwachtingen dat deze soort vroeg of laat in België moest worden gezien vermits ze voorkomt in al onze buurlanden, behalve het Groothertogdom Luxemburg (Buszko 1996). Misschien heeft het zo lang geduurd omdat de imago's niet zo dikwijls worden geobserveerd en dan meestal maar na de overwintering waar ze dan in de lente rond hun voedselplant vliegen in de late namiddag. De habitat bestaat voornamelijk uit heide- en veengebieden en open landschappen met verspreiding en opslag van berk.

Bibliographie

Buszko, J., 1996. Gracillariidae. In: Karsholt, O. & Razowski, J. (eds.): *The Lepidoptera of Europe. A distributional checklist*. — Apollo Books, Stenstrup, 380 pp.

Emmet, A. M., Watkinson, I. A., Wilson, M. R., 1985. Gracillariidae. In: Heath, J. & Emmet, A. M. (eds.): *The Moths and Butterflies of Great Britain and Ireland. Volume 2. Cossidae – Heliodinidae*. — Harley Books Ltd., Great Horkesley, 460 pp., 14 plates (12 in colour) (pp. 212–239).

Parenti, U., 2000. *A Guide to the Microlepidoptera of Europe*. — Museo Regionale di Scienze Naturali, Torino, 426 pp.